

KÖPEK İMGESİ VE ŞİİRDEKİ GÖRÜNÜMLERİ

Yavuz KIZILÇİM¹

Özet: Bu çalışmada seçili şiirler üzerinden köpek imgesinin şiirdeki yeri ve önemi üzerinde durulacaktır. Bu başlık altında köpek ve onun değişik şiirlerdeki uzak/yakın çağrışımları öne çıkarılacaktır. Köpek bir imge olarak bütün evrenin ve bütün kültürlerin gösteriminde ayrıcalıklı bir yer tutar. Mitolojik görünümünün yanı sıra gündelik yaşamında ayrılmaz bir parçasıdır ve her durumda insanların yakınında bir yerde bulunur. Biz, bu çalışmada, seçili ozanlarda köpek imgesi ve onun şiirdeki yansımaları üzerine kurulmuş söylemleri çözümlemeyi deneyeceğiz. Baudelaire'in şiirlerinde, hayvan üzerine kurulu düşler, özel bir yere sahiptir. Ozan şiirlerini yazarken kadınla, hayvanla, kediyle, köpekle ya da çok başlı canavarla özdeşleşir. Baudelaire tarafından bilinçli bir biçimde uygulandığını ileri sürdüğümüz bu empatik yaklaşım bize ozanın gizemli bir evrenin derinliklerine girdiğini açıklar. Bu derinlik arayışı artarak varlığını sürdürecektir ve o her koşulda karşısındakiyle bir şekilde duygu paylaşımı kurmayı deneyecek ve sözcüğün çoğul anlamıyla ve bilinçli olarak başkasının acısına ortak olmayı seçecektir. Ozan tümüyle kendine özgü bir uzamda aşk, tutku, cinsellik, sevgi gibi konuları ele alırken insanlara, hayvanlara, kimi kez nesnelere ekleyerek oldukça renkli eğretilmeler yapar. Kimi zaman da doğüstü olaylar, bilinçaltının karanlık yanları ya da sanrılar sıradan gerçeklikler biçiminde şiirleştirme sürecine katılır.

Anahtar sözcükler: Köpek, Empati, Şiir, Kültür, Evcil, İmge, Mit.

Giriş

Dünya edebiyatında genel olarak hayvan isimleri hor görü anlamı içermez. Tam tersine Fransız dilinde chien (köpek) gibi olumsuz çağrışımları bulunan bir hayvan üzerinden olumlu anlamın üretildiğine de rastlanır: sözcüğü (*avoir du chien*) kadın hakkında zarif, şık, çekici olmak anlamına gelir. Türk şiirinde de aslan, ceylan, kartal, turna, keklük gibi hayvan isimleri yaygın olarak olumlu anlamda kullanılmaktadır fakat her zaman insanın yanında yer alan köpek ismi aşağılanarak (it) olumsuz anlamında kullanılmaktadır. Vefası, koruyuculuğu ve sevimliliğiyle tanınan bu güzel yaratıklar, gerek dünya şiirinde, gerek Türk şiirinde yoğun olarak kullanılmıştır. Dünya edebiyatında ise köpekler olumlu

---

¹Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, ykzlcim@atauni.edu.tr

bir bakışla, çok sevilen, özlenen, ölümlerinde acı çekilen dostlar olarak yer alırlar. Ve genelde insana rehber veya koruyucu olarak seçilmişlerdir.

Mitolojide köpek üzerine yazılmış Anubis, T'ien'uan, Cerbere, Xolotl, Garm gibi mitler vardır (*Dictionnaire des Symboles*, 1990:239). Yunan mitolojisinde de Kerberos isimli yeraltı tanrısı Hades'in kapısında bekleyen çok başlı korkunç bir köpektir söz edilir: "*Kerberos ölümler ülkesinin bekçisidir, görevi dirilerin içeriye girmesini ve bir girenin bir daha dışarıya çıkmasını önlemektir. Kerberos çokluk üç başlı -kimi anlatımlarda elli ya da yüz kafalı- bir köpek olarak gösterilir. Kerberos'u yalnız Orpheus büyüleyip yumuşatabilmiştir*" (Erhat, 1989:187). *Güzellik İlahisi* isimli şiirde tam da yukarıda sözü edilen Kerberos ve onun saldırganlığını büyü gücüyle yumuşatan *Orpheus* karşımıza çıkar. Köpeği bu kadar ayrıntılı betimlemenin yolu, onun üzerine şiirsel bir öykü kurmaktan geçer. Onu anlamının daha kolay bir yolu yoktur ve en doğrusu kendini onun yerine koymak, içine dalmak, bedenine sızmak, onunla duygu ortaklığı kurmaktan geçer. Baudelaire şiirinde yine av ve avcı sarmalında gözlemlenen hayvan ve kapan terimleri arasında tuzağa düşen hayvanın derin iç sıkıntısı ve öznenin kendini bir köpekle özdeşleştirilmesi gösterilmektedir. Tuğrulnal makalesinde, Baudelaire'deki başkasıyla duygu ortaklığı kurma kavramını şöyle özetler: "*Başkasının içine girilir, başka bir insana gidilir, özdeşlikler, benzerlikler ve iç konuşmalar kurulur. Olağanüstü bir içselleşme, akıllara durgunluk veren bir yoldaşlık ve yolculuktur bu. Ne var ki, yorumcunun empati kurduğu sanatçı, sıradan bir tanıdık, olağan bir dost değildir; yukarılarda bir yerlerde oturup evrende yapıp edilenleri kıskanç, dikkatli ve alaycı gözlerle izleyen olağanüstü bir gözlemcidir. Sanatçı ile yorumcunun arasındaki tek bağ, sanatsal bilgiyi üretmekte olan sanatsal yapıttır*" (İnal, 2006: 10).

Bu tip yaratıkların yer altı uzamına inmeleri de dönüşmeleriyle, geriye daha güçlü dönmeleriyle doğrudan ilgilidir diye düşünüyoruz. Bu dönüşüm, okur için de çok tanıdık bir Baudelaire uygulamasıdır; çünkü, o şiirinde açıkça görüldüğü gibi, (*Sürünüyor bir köpek gibi tutkun Kader eteklerinde/ Ölümler üzerinde yürüyorsun onlarla eğlenerek;*) Baudelaire, Hymne à la Beauté/ *XXI Güzellik İlahisi*, 1993:37/1957:48) diye, yazarak bir yandan kerberos'a, diğer yandan Orpheus'a gönderir. Yeraltına inişin, sonra yeniden yeryüzüne çıkışın hangi aşamalardan oluştuğunu, hangi süreçleri içerdiğini göstermek için ikinci göndermeyi Yunan mitolojisinde ozan ve müzisyeni temsil eden Orpheus'a yaptığını görüyoruz: Onun insanları, hayvanları, bitkileri ve hatta taşları sesinin büyüleyici etkisi altında tuttuğuna inanılmaktadır. Bir yılan tarafından ısırılan karısı Eurydike'in ölümüyle, onu geri almak için yeraltına inmiş şarkı söyleyerek ve Sitar çalarak ölüm tanrılarını kandırıp genç yaşta ölen eşini yaşama geri döndürme iznini elde etmiştir ancak onunla konuşmamak koşuluyla. Ne var ki Orpheus dönüş yolunda arkasına bakmış ve Eurydike'yi kesin olarak yitirmiştir. (Erhat, 1989:251-252) Mitolojiye göre, Orpheus ozanların ilki olarak kabul edilir. Tanrılar tarafından ona verilen büyü gücü şiirin insanlar ve nesnelere üzerindeki etki gücünü de simgeler.

1. Kötü Köpekler

Örneğin, *Paris Sıkıntısı*'nda köpek imgesi şöyle gösterilir: "Köpek ve Şişe/ Güzel köpeğim, iyi köpeğim, sevgili hayvanım, yaklaş, yaklaş da kentten en iyi kokucusundan alınmış, çok güzel kokuyu kokla. Ve köpek kuyruğunu oynatarak - bu zavallı yaratıklarda gülmenin, gülümsemenin karşılığı olan bir belirti bu galiba - yaklaşıyor, açılmış şişenin üzerine merakla dayıyor ıslak burnunu; sonra dehşetle geriliyor birdenbire, yüzüme karşı, havlıyor, serzenişte bulunur gibi. Aşağılık köpek, sana bir çıkın pislik sunsam, hazla koklardın, yerdin belki de. Hüzünlü yaşamımın vakıksız voldaşı, sen de kitleye benziyorsun. Ona da güzel kokular sunmaya gelmez hiçbir zaman, böyle hoş kokular çileden çıkarır onu, ona da özenle seçilmiş pislikler sunmak gerekir./Le chien et le flacon- Mon beau chien, mon bon chien, mon cher toutou, approchez et venez respirer un excellent parfum acheté chez le meilleur parfumeur de la ville. Et le chien, en frétilant de la queue, ce qui est, je crois, chez ces pauvres êtres, le signe correspondant du rire et du sourire, s'approche et pose curieusement son nez humide sur le flacon débouché ; puis, reculant soudainement avec effroi, il aboie contre moi, en manière de reproche. « - Ah ! misérable chien, si je vous avais offert un paquet d'excréments, vous l'auriez flairé avec délices et peut-être dévoré. Ainsi, vous-même, indigne compagnon de ma triste vie, vous ressemblez au public, à qui il ne faut jamais présenter des parfums délicats qui l'exaspèrent, mais des ordures soigneusement choisies" (SP, 1984:25-26/PS, 1984:18).

Şiirde köpek imgesi derken, imge sözünü açmamız gerekecektir: imge bir ozanın şiirinde "Var olan ya da varmış gibi tasarlanan nesnelere zihinde canlandırılışı"dır. (YTS,1974:73) Baudelaire şiirlerinde yalnızca köpektan söz etmez onun yanında birçok hayvana yer verir. "Köpek" sözcüğü "vefa" anlamına gelir, çünkü dili kullananların düşüncesinde sadık niteleyicisinin anlamsal kurucularından birisidir. O zaman "köpek" sözcüğünü "hayvan + vefalı" biçiminde çözümleyebiliriz, ikinci biçim eğretileme içinde yer alan bir anlam özelliğidir. Bununla birlikte bu kuram anlamı bozmaya yol açabilir. "İt dalaşı" dediğimiz zaman, kapsamlayış yoluyla anlamın oluşturanlarından bir başka özelliği şekillendiren "saldırganlığı" belirtmiş oluruz. Bir terimden hareketle anlam değişimlerinin bu şekilde artması gösterileni oluşturan özelliklerdeki çokluğun kanıtıdır. Baudelaire, *Köpek ve Şişe* başlıklı şiirde köpekle, insanları daha doğrusu tüm toplumu bir şişe parfüm aracılığıyla birlikte yakınlştırır. Köpek ve öznenin onun burnuna dayadığı parfüm şişesi yakınlığı ve tuhaflığıyla okurun gözü önündedir. Ozan köpek davranışını gözlemler ve ona bakarak yani onu koruma altına alarak yorumlarda bulunur. Baudelaire'deki başkasını gözleme arzusu ondaki iyiliksever ama alaycı bir bakış altında kendi köşesinde masum ve mutlu yaşayan bir köpeğin karşısına, onu denemelerden geçiren, acımasız, düşmanca davranan birini gösterme şeklinde ortaya çıkar. Köpeğin durumuna gelince o kendi halinde, sessiz, kendini sahibinin merhametine bırakmış bir durumdadır. Yalnız, köpek bir ara (serzenişte bulunur gibi) korkuyla gerilir ve işkenceden usanmış bir durumda

sahibinin yüzüne karşı havlar. Gözlemci özne, köpek üzerinden kitleye gönderir; köpek de, kitle gibi güzel kokuları (güzellikleri), kötü kokulardan (çirkinliklerden) ayırt edemez ve yanılmayı sürdürür. Hoş ve kötü kokularla belirginleştirilen koku alma duyusu, *Köpek ve Şişe*'deki dizelerde "toplum-sanatçı" ilişkisinin göstereni durumundadır. Özne içerisinde güçlü bir resim yapma arzusu duyarak tuvaline köpekleri çizer ancak süs köpeklerinin ya da sahipli, tasmalı köpekleri değil sokak köpeklerinin, çamurlu, yuvasız, serseri, hokkabaz köpeğin yani sokak köpeklerinin resmini çizer. Ozan, ressam kimliğine bürünerek duygu ortaklığı kurduğu köpeklerin düzyazı şiirini yazarak, bütünü görsel bir algı üzerine kurmuştur: "*Ve ozan, ressamın yeleşini ne zaman sırtına geçirse, ister istemez iyi köpekleri, Saint-Martin yazlarını, çok olgun kadınların güzelliğini düşündür.*" (PS, 1984:118) Baudelaire'in köpeklere yaklaşımı önceki ozanlardan farklıdır: o köpek davranışından yola çıkarak köpeklerle insanları eşleştirir. Burada sözü edilen, varlığı belirgin bir biçimde açığa çıkan ve bileşenleri ozan tarafından özenle kurulmuş bir öykünün/tablonun şiirsel gösterimidir. Hayvan (köpek) imgesi bir düşlemeden yola çıkılarak özenle ve ayrıntılarıyla betimlenmiş ve tanıdık bir beden içerisine yerleştirilmiştir. Bu beden, Baudelaire'in hüznü bedenidir. Baudelaire'in şiirinden anlaşılan şudur: bireysel gerçeklik adına kendi içindeki karmaşayla yüzleşirken duygudaşlıklar kurarak ben'deki, öteki'nin varlığını göstermeği dener.

Öte yandan, bilindiği gibi Baudelaire yazdığı; *les Bijoux*, *Le Lethé*, *A celle qui est trop gaie* (O çok şen Kadına), *Lesbos*, *Femmes Damnées* (Cehennemlik Kadınlar), *Les Métamorphoses du Vampire* (Vampirin Şekil Değiştirmeleri) isimli altı şiirinin kamu ahlakına aykırı olduğu gerekçesiyle para cezasına çarptırılır ve bu şiirlerin (*Fleurs du Mal*) *Kötülük Çiçekleri*'nden çıkarılmasına karar verilir. Dolayısıyla *Paris Sıkıntısı*'nda yer alan *Köpek ve Şişe* isimli bu şiir aslında bir sanatçının nasıl toplum eleştirisi yapacağını en güzel örneklerindedir. Kısacası, ozan gitgide yozlaşan bir yaşamın imgelemine köpekler üzerinden verir. Üstelik, Baudelaire'in hayvanlar üzerinden sanatçı ve toplumun sanatçıya bakışını göstermesi bu şiirle sınırlı değildir; daha önce de o'nun Albatros şiirinde içinde bir birey olarak yaşadığı topluma dönük eleştiri yaptığını görmüştük: "*Çok kere, eğlenmek için gemi tayfaları/ Tutarlar albatrosları bu geniş deniz kuşlarını/ Tuzlu girdaplar üzerinde kayan gemiyi/ Takibeden ağır yolculuk arkadaşlarını/ Döşemeler üzerine bırakıverdiler mi onları/ Bu mavilik kralları, beceriksiz ve mahcup/ Sarkıtırlar acınacak bir halde büyük beyaz kanatlarını/ Yanlarında sürüklenen kürekler gibi/ Ne çirkin, ne kadar sümsük olur bu kanatlı seyyah/ O ki vaktiyle o kadar güzeldi, ne gülünç, ne sallapati/ Biri piposuyla usanç verir gagasına/ Öteki taklideder, topallayarak, vaktiyle uçan bu sakatı!/ Ozan, fırtınada uçan ve vava gülen/ Bu bulutlar kralı gibidir tıpkı/ Yeryüzüne sürülmüş yuhalar içinde/ Engel olur yürümesine dev kanatları/ Souvent, pour s'amuser, les hommes d'équipage/ Prennent des albatros, vastes oiseaux des mers/ Qui suivent, indolents compagnons de voyages/ Le navire glissant sur les gouffres amers/ A peine les*

ont-ils déposés sur les planches/ Que ces rois de l'azur, maladroits et honteux/ Laisser piteusement leurs grandes ailes blanches/ Comme des avirons trainer à côté d'eux/ Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule!/ Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laid!/ L'un agace son bec avec un brûle-gueule/ L'autre mime, en boitant, l'infirme qui volait!/ Le poète est semblable au prince des nuées/ Oui chante la tempête et se rit de l'archer/ Exilé sur le sol au milieu des huées/ Ses ailes de géant l'empêchent de marcher" (EÇ, (Albatros, FM, 1993:159-160) 1957: 26). Önceden de söylediğimiz gibi, bu şiirde de ozan, sanatın ve sanatçının gerçek değerini anlamayan toplumu albatroslar üzerinden eleştirir. Şiirin öznesi bu duyarsızlık, tepkisizlik veya göz korkutma karşısında, yalnızlığını belirginleştirmiş olur. Böyle kurulmuş bir yalnızlık duygu değeri, yetkenin baskısını hissettirdiği kadar, öznenin topluma yabancılaşmasını da düşündürür. Şiirin bütünü, insanların yaşananlar karşısında duyarsız ve tepkisiz kalışına ayrılmıştır: Bu birimde, toplum ve topluma yabancılaşma, sanatçının emeğinin hor görülmesi olarak belirginleştirilirken, insanların olumsuz bakışındaki değişmezlik de, bir sorun olarak öne çıkarılmıştır.

2. İyi Köpekler

İyi köpekler yok mu? İşte aşağıdaki düz şiirde onların şiirini yazar:

"İyi Köpekler: Köpekler nereye gidiyorlar mı diyorsunuz, dikkatsiz insanlar? İşlerine gidiyorlar. İş buluşmaları, aşk buluşmaları. Sisler içinde, karlar içinde, çamurlar içinde, yakıcı sıcak altında, şakır şakır yağmur altında, gidiyor, geliyor, koşuyor, arabaların altından geçiyorlar, pireler, tutkular, gereksinimler ya da görevler yollara düşürmüş hepsini. Bizim gibi onlar da erkenden kalkmışlar ya geçim derdindeler ya da hazlarına koşuyorlar./Les bons chiens, Où vont les chiens, dites-vous, hommes peu attentifs? Ils vont à leurs affaires. Rendez-vous d'affaires, rendez-vous d'amour. À travers la brume, à travers la neige, à travers la crotte, sous la canicule mordante, sous la pluie ruisselante, ils vont, ils viennent, ils trottent, ils passent sous les voitures, excités par les puces, la passion, le besoin ou le devoir. Comme nous, ils se sont levés de bon matin, et ils cherchent leur vie ou courent à leurs plaisirs" (SP, 1984:192-193/ PS, 1984:116). Baudelaire telaş içinde oraya buraya koşan köpekleri gözlemledikçe nereye gidiyor bunlar? diye sormadan duramaz. Yanıtı yine kendisi verir insan kadar evcil, insan kadar kararsız köpekler elbette bir eksiklerini gidermeye gidiyorlar. Şiirde gündelik yaşam köpekler üzerinden gösteriliyor ve bu şekilde günlük yaşamı başka gözlerle, köpeklerin gözleriyle görmemize olanak sağlıyor. Baudelaire bu düzyazı şiirinde yoksullarla ve kendiyile özdeş gördüğü köpeklerin hüznünü şiirleştirir. Kentli köpeklerin, iyi köpeklerin, yoksul köpeklerin, çamura bulanmış köpeklerin şiirini yazar ve onları kendine özdeş görerek, göstererek, onlara duygudaş gözlerle bakarak başkalarının yanlarına bile yaklaştırmadığı, uzak durmaya çalıştığı güzel köpekleri şiirinde öne çıkarır.

Baudelaire'in köpeklere yaklaşımı önceki ozanlardan farklıdır: o köpek davranışından yola çıkarak köpeklerle insanları eşleştirir. Kendindeki köpeği, köpektaki kendini yani içindeki öteki'ni ozan duyarlılığıyla çok iyi yansıtır.

Hayır köpeğin farklı sıkıntıları yok, o da tıpkı bizler gibi (*İş buluşmaları, aşk buluşmaları*) insanların dünyasına ait söylem ve dertlerden besleniyor. Bir köpek doğal olarak yaratılış nitelikleri gereği sevimli, insanlar tarafından seviceğinden kuşku duymayan, bu duyguyla onlara teklifsiz yaklaşan ve tıpkı insan gibi şımaran ve sımaşan bir davranış sergiler. Köpek, tıpkı insan gibi kendine hayrandır: sözgelimi bir çocuk kadar gürültücüdür ve bu şımarık niteliğinin başkaları tarafından hoş görülmesini, anlayışla karşılanmasını bekler. Kimi kez lüks düşkünün genç bir kadın kadar hevesli, kimi kez tüm yaşamını borçlu olduğu sahibine hınç duyacak kadar saldırgan ve yine tıpkı insan gibi utanmazdır. Bu tür aşırı ve bayağı duygularından dolayı köpeği lanetler. Oysa ozana göre bir köpek bedeninde barındırdığı üstün niteliklerinden dolayı böylesi küçük düşmelere ve aşağılık komplekslerine boyun eğmemelidir; çünkü, o koku alma gücü, vefası ve koruyucu nitelikleriyle zaten yeterince üstün ve ayrıcalıklıdır.

İlhan'ın köpek tanımı oldukça farklı ve kendine özgüdür: (*bir ben bir yağmur hazırlığı bir de sabiha*) üç kişidirler: kendisi, yağmurun habercisi bulutlar ve sabiha sokaklarda başıboş gezinen üç yer'siz ve yalnız köpek olarak gösterilir:

“ üç تنها köpek
ve gecenin son tramvayında üç تنها köpek
bir ben bir yağmur hazırlığı bir de sabiha
ürkek gözlerimizi ellerimizle örterek
içimizden geldiği kadar şimşek çakıyoruz
uzak yankılar halinde bir daha bir daha
istanbul'u dağınık bir romanda unutmuşuz
nasılsa yaşatmazlar başka bir yere gitsek
belli bir şey sonbahardan kovulduğumuz
sokakları kirleten üç تنها köpek
bir ben bir yağmur hazırlığı bir de sabiha
gece bir'den sonra uykularda yer bulmak zor
eski karakollarda korkuların gürültüsü
cebimizden çıkarmıyoruz ellerimiz titriyor
eylül çakallarından kaçıp gizlenerek
birbirimizi eskittik işin kötüsü
üç sonbahar sürgünü üç تنها köpek
kaç nefes daha noksan sabahtan sabaha
kaç karış daha yorgun her akşam üstü
çoktan yıkılırdık öfke ayakta tutmasa
en çetrefil yanımızla böyle direnmesek
bir ben bir yağmur hazırlığı bir de sabiha
bulutlara havlayan üç تنها köpek”. (İlhan, 1983:106-107)

Üçü gecenin son tramvayına binmişlerdir. Üçü derken şiirde ozanın varlığı bir değil aynı zamanda bir kaç kişiyi gösterir. Kendini bir kaç kişi bedeninde gösterir. Aynı üçlemeyle başka şiirlerinde de karşılaşırız: "*biz üç kişi bıçak gibi yeminliydik/ ben yani kaptan ricardo ve gonzales*" (İlhan,1983:126) Üç kişidirler çünkü İlhan Paris'e ilk gittiğinde üç kişidirler: kendisi, kardeşi Cengiz ve arkadaşı mırc (Cahit). Ozan kendi dağılımı, parçalanmışlığı içerisinde

direnış duygusunu ve kararlılığını yitirmez. Köpekler gibi ürkek gözlerini elleriyle örterler ve yine onlar gibi gözleri çakmaktır. Gün gelip de yenilse de bulutlara havlayan, sokakları kirleten odur. Ozan *üç تنها köpek* isimli bu şiir için kitabın sonunda meraklısına Őu bilgiyi verir: " *sabiha diye birisi var mı diye sık sık sormuŐlardır bana, nasıl ki aysel diye biri var mı, müjđân diye sorarlar, bazıları gerçekten oldu, bazıları inanılmaz bir Şekilde romanlarımda boy gösteren tiplerdir, bazılarıysa bu talihe bile mazhar olamaz, bir şiir boyu yaşar kaybolurlar, sabiha öyle olmadı ama, başka bazı şiirlerde de, bu defa doktor olarak boy gösterdi, öyle sanıyorum ki bir roman kahramanı olmaya doğru gidiyordu, sonra birbirimizi kaybettik*" (İlhan, 1983:169). Şiirde sabiha isim olarak vardır onun dışında kadın/ sevgili olarak varlığı ya da yokluğu duyulmaz. Yine ozanın serüven düşkünlüğünü kentle (İstanbul) karşıladığı bir gerilim havası baskındır (istanbul'u dağınık bir romanda unutmumuŐuz). Bir yer'sizlik duygusunun başat olduğu bu büyük kent uzamında (nasılsa yaşatmazlar başka bir yere gitsek) yer'sizliğini göstermede yersiz yurtsuz anlamında köpek yer'sizliğini ölçüt almıŐtır, (belli bir Şey sonbahardan kovulduğumuz) ve hemen ardından nakarat yerine köpek havlaması gibi uzak yankılar halinde bir daha bir daha (sokakları kirleten üç تنها köpek/ bir ben bir yağmur hazırlığı bir de sabiha) dizesi gelir.

Büyük kentin kendi iç karmaŐasında yalnız bir adamın yaşantısı değişik kesitler içeriğinde gösterilmiŐtir. Zaten ozanın gündelik yaşantısında karşılaŐtıđı güçlüklerin şiirine yansımaları doğaldır (gece bir'den sonra uykularda yer bulmak zor) sözgelimi polisle başı beladadır. Paris gibi İstanbul'da da, Paris kadar İstanbul'da da çeŐitli sıkıntılar yaşar (eski karakollarda korkuların gürültüsü) duygusal düzeyde bir gerilim yaşamakta ve bu gerilim duygusu onun köpek saldırganlığını çoğaltmaktadır. Kendisi içinde bulunduğu durumu (askıda yaşamak) diye isimlendirir. Dolayısıyla içinde yer aldığı olumsuz koŐullar onu kötümserliğe sürükler (cebimizden çıkarmıyoruz ellerimiz titriyor). Kentin sokaklarında sabiha'yla başıboş gezer, kimi kez dıŐarda sabahlar (eylül çakallarından kaçıp gizlenerek) büyük düşlerin ardından gider. Yakın arkadaşlarıyla paylaŐtıđı bu serüvenlerde işler her zaman yolunda gitmez ve aralarında görüş ayrılıkları çıkar (birbirimizi eskittik işin kötüsü) demesi bundandır. İstanbul biraz da yağmurdur, sonbahardır, yalnızlıktır yani köpektir (üç sonbahar sürgünü üç تنها köpek). Ayrılıp gidenlerin ardından (kaç nefes daha noksan sabahtan sabaha) diye yazmadan edemez. Ozanın karıŐık ve tehlikeli serüven severliği ve gözü pekliği yorgunluğuna neden olur (kaç karıŐık daha yorgun her akŐamüstü). İyice köŐeye kısıtlanmış bir durumda onu ayakta tutan öfkesidir (*çoktan yıkılırdık öfke ayakta tutmasa*). Tıpkı bir serüven filminde karşılaŐılan türden sahneler araya karıŐır (en çetrefil yanımızla böyle direnmesek) oteller, gece tren istasyonları, gece kulüpleri, rıhtımlar arasında ve köpekler gibi sürekli sokakta (*bir ben bir yağmur hazırlığı bir de sabiha*) olduğunu bildirerek durum saptaması yapar. Ve şiirin sonunda gerilimin dozu sabiha'yla, yani aşkla (*bulutlara havlayan üç تنها köpek*)'le çoğaltarak ve somutlaŐtırarak okura ulaŐtırılır.

“SÖYLE

Köpek gibi, kanlar içinde
Dönüp susabilir misin,
Kavgadan, aşktan, umuddan.

Hayvanların en güc'lüsü insan.
Çünkü korkmasını da bilir,
Kavgadan, aşktan, umuddan.

Sen bilir misin, bilir misin sen
Korkmasını, korkuyu, korktuğunu,
Söyleyebilir misin korkmadan.

Kavgadan, aşktan, umuddan
Dönüp susabilir misin sen...

Sen, hayvanların en güc'lüsü insan!” (Asaf, 2011:155)

Söyle başlıklı şiirinde Özdemir Asaf (*Köpek gibi, kanlar içinde*) dönüp susabilir misin? diye bir sorudan yola çıkıyor ve okurun onayını almak için (söyle) diye emir kipinde yazıyor. Şiirin sözleri okur üzerinde güçlü bir etki uyandırıyor ve içeriğinde karşıtlıkların birlikteliğini barındırıyor. Bu nedenle şiirde tam anlamı yakalamamızı güçleştiriyor söz dönüp dolaşıp kavga, aşk ve umut imgeleriyle bağlanıyor. Şiirin öznesi korkuyla, susmayla göstergelenen tekinsiz bir ortamda karşımıza çıkıyor. (Sen bilir misin, bilir misin sen/ Korkmasını, korkuyu, korktuğunu./ Söyleyebilir misin korkmadan) sözlerinde özellikle insanın korkuyla yaşamak zorunda olduğu bilinci sezdirilmektedir. Ancak insan (*hayvanların en güc'lüsü insan*) herhangi bir köpeğin korku anında sergilediği ağırbaşlı davranışı göstererek; yani, korktuğunu belli ederek köşesine dönüp susamaz ve korktuğunu bile korkmadan söyleyemez. Kavgadan da, aşktan da, umuttan da korktuğunu açık yüreklilikle dile getirememesi örneğinde görüldüğü gibi fazla ayrıntıya girmez, üstü örtülü bir anlatım kullanarak yorumu okura bırakır: “*Şiirin anlatıdan farkı çok anlamlılığdır. Şiirde her gösterge okuyucuyu başka gösterilenlere götürür. “Şiir hem dil, hem dil ötesi öğeler taşıyan, dilin özel bir çabıyla biçimlenmesi ve örgenlenmesi sonucu anlamların yer yer bulanık (opaque), ama çoğu kez zenginleşerek çoğullaştığı bir sanatsal ifade biçimi olarak belirir”* (Korkut, 1996: 31-35).

Bu durumda okur, ozanın şiire yaydığı (*Sen bilir misin, bilir misin sen/ Korkmasını, korkuyu, korktuğunu*.) gibi duygu öğelerini saptamakta güçlük çekebilir; bu açıdan yaklaşıldığında, herhangi bir şiirde dilin yapısını anlamayı ve anlatmayı denemek, yorumcunun şiire anlamlar yükleme sürecinde değişik yorumlar ve önermeler yaratmasına izin verecektir; yani, ozanın şiirinde anlattıklarını düz anlamıyla yorumlamak yetmez şiiri daha iyi anlamak için arka planını dikkate almak bir çözüm yolu olarak görülebilir.

Bir sel akar sokaklardan caddelere
Ben kendi içimde kaybolurum
Ne gidecek yerim vardır ne bekleyenim
Gökyüzü saltanatım, dünya soframdır benim
Zamanlar geçer, mevsimler değişir
Değişmez benim kaderim

Görür yüzüme bakanlar ilk aldanmışlığımı
Söyler köpek yalnızlığımı gözlerim” (Oğuzcan, 1984: 135)

Köpek Yalnızlığım şiirinde köpek imgesi ozanın yalnızlığıyla özdeşleştirilerek ve köpek davranışıyla desteklenerek bütünüyle kötücül duygularını okurla paylaşmak için kullanılır. Şiirin ilk cümlesi bu saptamayı gösterir (*Benim yalnızlığım köpek yalnızlığı*) dolayısıyla bir köpek üzerinden aktarılan toplum tarafından dışlanmışlık duygusu (*Sürer bütün sokakları boyunca dünyanın*) nereye gitse onu orada bekleyen, sabahları evlerin boşalmasıyla ve insanların yollara düşmesiyle dışarıya, soğuğa ve yer'sizliğe çeken bir izlek olarak işlenmektedir. Yalnızlık duygusu korku ve tedirginlik veren, gidecek/ sığınacak bir mekânı olmama içeriğinde alındığı zaman (*Ben kendi içimde kaybolurum*) diye yazar ve yalnızlığını kendi iç dünyasındaki kimi duygusal eklemelerle çoğaltır. Yine başıboş bir köpek gibi gökyüzünün saltanatını, yeryüzünün, sofrasını oluşturduğunu söyler. Dolayısıyla şiirsel imge bütün gücünü onu karanlığa, aldanışa, ölüme çeken (*Değişmez benim kaderim*) belirlemesinden alır. Bu dize bir saptamadır: bu dizeyi kuran kişi dünya üzerine bütün iyi niyetlerini yitirmiştir. Üstelik şiirin devamında (*Zamanlar geçer, mevsimler değişir/ Değişmez benim kaderim*) diye yazarak, özünde sürdürüm bildiren, değişmek eylemine yüklediği olumsuz anlamla durağanlığı gösterir. Şiirin sonunda (*Görür yüzüme bakanlar ilk aldanmışlığımı*) diye ekleyerek dışlanmış, horlanmış ve yalnız bırakılmış olmasından dolayı (*Söyler köpek yalnızlığımı gözlerim*) köpek ve yalnızlık imgelerini tekinsizlikle bağdaştırır. Güçlü şiirsel imgelerle kurulmuş bu şiirde ana gövde bir yandan da köpeğin yüceltilmesine yani köpeğe yapılan övgüye gönderir: köpek, yalnızlığı içinde kraldır. Köpeğe övgü onun soğuğa, sertliğe ve yer'sizliğe inatla direnişine verilen yerinde karşılıklı görülür ve gösterilir. Ozanın yalnızlığını köpeğe benzetmesi eylemdeki sürdürümcülüğü/ kesintisizliği göstermesi açısından önemlidir; çünkü, köpek her koşulda ve sorgusuz takiplerin hayvanıdır aradığı nesneyi kokusundan tanır ve mücadeleyi ölene kadar sürdürür. Bu nedenle şiirde köpeğin öne çıkarılması boşuna değildir.

Son çözümlemede, bir köpeğin gözlerinde gördüğü horlanmışlığın ve itilmişliğin kendinde de bulunduğundan söz eden ozanın (*Görür yüzüme bakanlar ilk aldanmışlığımı/ Söyler köpek yalnızlığımı gözlerim*) sözceleriyle kendi kişisel dışlanmışlığını ve bu dışlanmışlığı başkalarının tanıklığıyla dile getirme yolunu seçtiğini görüyoruz.

Sonuç

Sonuç noktasında, özelde köpek davranışını/ sesini/ kokusunu göstermek için seçilmiş bu şiirlerde, toplumun ozana bakışının kabul edilemez bir gerçekliği göstermesiyle, köpek imgesinin aslında kendisi de yozlaşmış bir çağda, duygu değeri bildiren göstermelerin pek bir değer taşımadığı bir çağda yine köpek üzerinden değişik bireysel/toplumsal sorunlara tanıklık edilmektedir. Simgesel bir söylem içeriğinde köpeği/ köpekliği benimseyen ya da yadsıyan öznenin uzak kalmışlığıyla, insanların gerçek gibi sunulan yalanların peşinden gittiği bir uzamda, yoksunluğa ya da hiç'liğe indirgenmiş bir görünümün altı

çizilmektedir. Bu şiirler hayvanlığın göz ardı edilmesinden çok, tam tersine hiç akıldan çıkarılmamasını öneriyor. Seçili şiirlerde, köpeğin, hem mitolojinin, hem de popüler kültürün simgesel bir göstergesi olması üzerinde durulmuştur. Köpek, son çözümlemede, sokak köpeği, bekçi köpeği olarak katıldığı kent yaşamında ozanın mutluluk/ mutsuzluk serüvenine gönüllü bağlanmıştır. Ozanın da şiirlerinde köpeğe, bu sevimli ruh ikizine hak ettiği değeri fazlasıyla verdiğini gözlemliyoruz.

KAYNAKÇA

Asaf, Ö. (2011). *Çiçek Senfonisi*. İstanbul: YKY.

Bachelard, G. (1993). *La Poétique de la rêverie*. Presses Universitaires de France, Paris, (Seçme Bölümler, Afşar Timuçin çevirisi, Remzi Kitabevi, 1988, İstanbul.)

Baudelaire, C. (1995), (1984). *Le Spleen de Paris, Les Paradis artificiels*, Bookking International, *Les Fleurs du mal suivies du Spleen de Paris*, Éditions de Clairefontaine, 1947, La Guilde du Livre, Lausanne. Introduction, éclaircissements et notes de Blaise Allan. Paris, *Paris Sıkıntısı* (1984) (Tahsin Yücel Çevirisi), İstanbul: Adam Yayıncılık.

Baudelaire, C. (2001). *Kötülük çiçekleri*. (Çev. Sait Maden). İstanbul: Çekirdek Yayınları.

Baudelaire, C. (1957). *Les Fleurs du Mal*. Classiques français. Paris: Bookking International.

Baudelaire, C. (1993) *Elem Çiçekleri*. (Çev. Vasfi Mahir Kocatürk). Ankara: Buluş Yayınevi.

Chevalier, J, A. (1982). *Dictionnaire des Symboles*. Paris: Robert Laffont/Jupiter.

Cohen, J. (1966). *Structure du Langage Poétique*. Paris: Flammarion.

Eliade, M. (1968). *Myth and Realty*. New York: Harper and Torchbooks.

Erhat, A. (1989) *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.

Greimas, A, J. et Courtes, Joseph. (1979). *Sémiotique*.

Dictionnaire Raisoné de la Théorie du Langage. Paris: Classiques Hachette.

İlhan, A. (1983). *Bütün Şiirleri:4*, Ben Sana Mecburum. Ankara: Bilgi Yayınevi.

İlhan, A. (1984). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnal, T. (1990). “Baudelaire’de bir Empati denemesi”. *Frankofoni*. Ortak Kitap no: 11. Ankara: Şafak Matbaacılık. 27-35.

İnal, T. (2006). “Bir Okuma önerisi olarak Empati Yöntemi”. *Frankofoni*. Ortak Kitap no: 18. Ankara: Şafak Matbaacılık. 3-26.

İnal, T. (2012). “Baudelaire için dramatik bir okuma: Senfonik Şiir (III)- Bir Empati Denemesi”. *Frankofoni*. Ortak Kitap no: 24. Ankara: Şafak Matbaacılık. 3-16.

Jakobson, R. (1963). *Essais de Linguistique Générale*. Paris : Editions de Minuit.

Korkut, E. (1996). “Şiirde Duygu Değeri ve Aşk”. Ankara. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 12.

Oğuzcan, Ü, Y. (1984). *Tüm Şiirleri-3*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Tahir N, G. Haydar E., Baha D, Enver N G. (1974). *Yazın Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

THE DOG IMAGE AND ITS APPEARANCE IN POEMS

Abstract: In this work, the author tries to present the universe of dog story, under the lights of the elements which establish the main axis of its poetics, as the dogs, the cultures, the image, the pain, the domestic and the spirit human. Really the poems offers dogs stories. It knows about universe, the small dog, the great dog, the dogfight, the dog collar in any kinds. There are dogs in the whole universe, and in all the cultures it reencountered with variants which are only enriching the mythical function of the dog. The very complex symbol of the dog is thus, in seen premiere, connected to the trilogy of elements be in hiding, water, the moon the of which we know occult, female, quite at the same time vegetative, sexual, divinatory, fundamental meaning. Baudelaire writes his poem by becoming identified with the existence, with the animal, with the dog, with the cat and it will be the empathic approach. By establishing an empathy with his existence of poet he believes that he explains really indeed the deep pain of his fictitious creature. Such an empathic study shows us that poet accede in a deep knowledge of the animal universe.

Key Words: dogs, empathy, poetic, cultures, domestic, image, myth